

Ἄνθρωπος καὶ περιβάλλον

Τοῦ Δημήτρη Κ. Γερούκαλη

Στὴ θεολογία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περιγράφεται ὁ ἄνθρωπος ὡς μικρόκοσμος, ὁ ὁποῖος ἐμπεριέχει τὸν μακρόκοσμο καὶ συνδέει μὲ τὸ σῶμα του τὰ ὑλικά μὲ τὰ νοητά.

Καταδεικνύεται ἡ ὀργανικὴ σύνδεση καὶ ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον. Τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σῶμα ἀλλὰ εἶναι σῶμα, ὑποδηλώνει ὅτι χωρὶς τὸ φυσικὸ περιβάλλον παύει νὰ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου συνδέεται ἀδιάρρηκτα μὲ τὴν ὑπόλοιπη ὑλικὴ κτίση. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ θεμελιώνεται στὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸ τέλος τῆς δημιουργίας καὶ ἀφοῦ εἶχε προηγηθεῖ ἡ δημιουργία τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ οὐλοῦ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὰ γνωστικὰ συστήματα ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίζεται πρὶν δημιουργηθεῖ ὁ ὑλικὸς καὶ ζωικὸς κόσμος. Στὴν Ἁγία Γραφή συμβαίνει τὸ ἀντίστροφο. Αὐτὸ δηλώνει τὴν ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ὅλη τὴν προηγουμένη δημιουργία καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ ζωικὸ βασιλεῖο.

Τὸ ὅτι ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίζεται στὸ τέλος τῆς δημιουργίας, δὲν ὑποδηλώνει ἀπλῶς τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον. Αὐτὸ τὸ δέχονται μετὰ χαρᾶς ὅσοι οἱ περιβαλλοντολόγοι. Ἐκεῖνο ποῦ δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἐντελῶς ἀποδεχθεῖ εἶναι ὅτι καὶ τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἔχει ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ ὑπάρξει. Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον δὲν τὸ ἀποδέχονται εἶναι ἱστορικός. Ἐφόσον κάποτε ὑπῆρχαν τὰ ἄλλα εἶδη χωρὶς τὸν ἄνθρωπο, ἄρα μποροῦν νὰ ὑπάρξουν καὶ στὰ μέλλον χωρὶς αὐτόν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ Ὀρθόδοξη θεολογία διαφοροποιεῖται. Ἡ ὑλικὴ κτίση ὑπάρχει γιὰ νὰ κορυφωθεῖ στὸν ἄνθρωπο, σ' αὐτὴν τὴν κορωνίδα ὅλης τῆς δημιουργίας, ὅπως τὴν καλοῦν οἱ Πατέρες.

Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ἰδιαίτερα, ταυτίζοντας τὸν κατ' ἐξοχίαν, τὸν ἀληθινὸ ἄνθρωπο μὲ τὸν Χριστὸ, ἐπιμένει ὅτι τὰ πάντα δημιουργήθηκαν μὲ στόχο τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς τὸν ἄνθρωπο ὅλη ἡ κτίση καταρρέει. Ἡ ὄντολογία, ἡ ἀλήθεια τῆς κτίσεως δὲν εἶναι ἱστορική, πρω-

τολογικὴ ἀλλὰ τελεολογικὴ, ἐσχατολογικὴ. Καὶ στὴν ἐσχατὴ ἀλήθεια τοῦ κτιστοῦ κόσμου κεῖται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ τῶν Πατέρων ἔρχεται στὴ σκέψη μας ὅταν βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ σύγχρονες θεωρίες τῆς φυσικῆς καὶ τῆς κοσμολογίας, ὅπως ἡ λεγόμενη ἀνθρωπικὴ ἀρχή. Στὸν πρόλογο τοῦ κλασσικοῦ πλεόν ἔργου τῶν Barrow and Tipler, «*The Anthropic Cosmological Principle*», διαβάζουμε: «*Δὲν εἶναι μόνον ὅτι ὁ ἄνθρωπος προσαρμόζεται εἰς τὸν κόσμο, ὁ κόσμος ἐπίσης προσαρμόζεται στὸν ἄνθρωπο*».

Σὲ ἓνα πρόσφατο βιβλίο του, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ ἔργου ποῦ προαναφέραμε, ὁ Tipler, μὲ τὸν σαγηνευτικὸ τίτλο «*The Physics of Immortality*», «*ἡ Φυσικὴ τῆς Ἀθανασίας*», ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀθανασία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἰδέα συμβατὴ, ἴσως καὶ ἀναγκαία, μὲ τὴν Φυσικὴ.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν βρίσκεται μόνο σὲ σχέση ἐξάρτησης ἀπὸ τὴν φύση ἀλλὰ καὶ σὲ σχέση διαλεκτικὴ μαζὶ της. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ἐννοίας τοῦ προσώπου.

Στὴν Πατερικὴ Θεολογία τὸ πρόσωπο χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὡς πρόσωπο ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ὑπερβεῖ τὴ φύση καὶ νὰ λειτουργήσει ἐλεύθερα ἀπὸ αὐτήν, ὅπως ὁ Θεός. Πρόσωπο θὰ πεῖ ἐλευθερία ἀπὸ τὴ φύση ἀλλὰ καὶ ἐλευθερία γιὰ τὴ φύση. Καὶ ἐδῶ

ἔγκειται ἡ σπουδαιότητα τοῦ προσώπου γιὰ τὴν οἰκοδογία. Στὴν ἀσκηση τῆς ἐλευθερίας του, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἀντιταχθεῖ στὸ φυσικὸ του περιβάλλον καὶ αὐτὸ κάνει μὲ τὴν καταστροφὴ ποῦ ἐπιφέρει. Ἀλλὰ μπορεῖ, ἐν ὀνόματι τῆς ἰδίας ἐλευθερίας, καὶ νὰ τὸ ἀγαπήσει καὶ νὰ τὸ σεβαστεῖ. Μὲ τὴν ἰδία ἐλευθερία μὲ τὴν ὁποία ὑπερβαίνει τὴ δουλεία του στὴ φύση, μπορεῖ καὶ νὰ ἀγαπήσει τὴ φύση, διότι τὴν θεωρεῖ ὡς δῶρο τῆς ἀγάπης ἐκείνου. Τὸν ὁποῖον ἐλεύθερα ἀγαπᾷ. ■

Ἅγιος Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλος ὁ κηπουρός, ἔργο Φώτη Κόντογλου